

Юлія Загребнюк

*Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

(м. Умань, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ»

Найважливішим критерієм усвідомлення і продуктивності професійного становлення особистості є її здатність знаходити особистісний сенс у професійній праці, самостійно проектувати, творити своє професійне життя, відповідально приймати рішення про вибір професії, спеціальності та місця роботи. Тому важливо з підліткового віку досить точно визначитися зі своїми професійними інтересами, схильностями, станом здоров'я, працездатністю, необхідними знаннями, вміннями, навичками. Все це допомагає розв'язати профорієнтація, що є особливої формою турботи у професійному становленні підростаючого покоління, підтримки та розвитку природних обдарувань". Однак різноманітні підходи до розуміння суті професійного самовизначення зумовили розбіжності у визначенні цього феномену.

Є декілька підходів до визначення сутності професійної орієнтації. В радянський період вони визначалися ідеологічними установками, відповідно до яких профорієнтація розглядалася як система певних заходів, спрямованих на підготовку молодої людини до вибору певної, як правило наперед заданої, професії або групи професій.

Зокрема, як систему психолого-педагогічних, методичних і державних заходів визначав професійну орієнтацію К. Платонов. Він вважав, що ця система заходів повинна бути спрямована на допомогу людині, яка вступає в життя, у виборі професії із врахуванням потреб суспільства, а також своїх інтересів та здібностей. Як керівництво процесом побудови професійних життєвих планів учнів, вибором ними трудового шляху визначалась у цей період профорієнтація Є. Клімовим [3, с. 25].

На думку В. Вітінша, її можна охарактеризувати як „...єдність мети, змісту, принципів, організаційних форм, методів, засобів, які допомагають індивідові у вивченні професії і власних особистих якостей, що забезпечують такий вибір професії, сфери діяльності навчального закладу, який відповідає здібностям учнів, їх здоров'ю та фізичним даним і водночас узгоджувався б з потребами народного господарства в кадрах” [2, с. 20].

За О. Петровським, професійна орієнтація є комплексом психолого-педагогічних і медичних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу працевлаштування молоді відповідно до бажань, схильностей та сформованих здібностей із врахуванням потреби у спеціалістах народного господарства й суспільства в цілому [1, с. 30].

М. Калугін вважає, що професійна орієнтація є науково обґрунтованою системою соціально-економічних, психолого-педагогічних, медичних заходів, спрямованих на надання допомоги молоді у професійному самовизначенні з урахуванням потреб народного господарства у кадрах, інтересів, здібностей і фізіологічних можливостей особистості” [3, с. 30].

Н. Тутубаліна в своїх працях дає наступне обґрунтування терміну „профорієнтація”: „За сучасних умов раціональне використання трудових ресурсів, є не стільки важливим, скільки необхідним чинником розвитку, торгівлі, сфери послуг та інших видів економічної діяльності. Причини неефективної професійної діяльності численні, однак найбільша частина їх (80 % і більше) прямо пов'язані з фізіологічними, психічними та соціальними особливостями працівників” [3, с. 16].

Профорієнтацію як спеціально організовану систему виховної й освітньої роботи, що ставить за мету формування професійної спрямованості учнів, їхньої здатності свідомо обирати професію із врахуванням суспільних потреб та надання їм допомоги у самовизначенні при їх виборі, визначав Л. Йовайша. Він підкреслював, що суть профорієнтації полягає в ознайомленні учнів з усіма можливими професіями, пробудженні професійних інтересів та їхньому формуванні.

В цьому розумінні професійної орієнтації важливе те, що її завдання розширюються від допомоги в ухваленні рішення про вибір професії до пробудження й формування професійних інтересів, що відсутнє, наприклад, у трактуванні цього поняття такими ученими, як В. Аванесов, В. Григор'єв, М. Захаров, В. Кожокар, А. Сазонов, В. Симоненко. Вони вважали, що профорієнтація – це орієнтація школярів на певні професії; це надання допомоги молодим людям у виборі професії; це система заходів, які допомагають людині, що вступає в життя, обґрунтовано вибрати професію, або система виховної роботи з метою розвитку професійної спрямованості, допомога учням у професійному визначенні; це цілеспрямована діяльність по підготовці молоді до обґрунтованого вибору професії відповідно до особистих схильностей, інтересів, здатностей та водночас – до суспільних потреб у кадрах різних професій і різного рівня кваліфікації [3, с. 18].

Термін „професійна орієнтація” трактується російським дослідником Е. Зеєром як сукупність педагогічних і психологічних заходів та комплекс різноманітної інформації, спрямованих на ухвалення рішення щодо придбання опантантами тієї чи іншої професії (спеціальності), а також на вибір оптимального для досягнення цієї мети шляху подальшої професійної освіти. При цьому під оптимальним шляхом професійної освіти автор розуміє збалансоване врахування особистих інтересів і здатностей опантанта, його права на самореалізацію, з одного боку, і соціально-економічної доцільності, – з іншого [3, с. 25].

На думку Л. Мардахаєва, профорієнтація є науково обґрунтованою системою соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-біологічних і виробничо-технічних заходів щодо надання молоді особистісно-орієнтованої допомоги у виявленні й розвитку здатностей та схильностей, професійних і пізнавальних інтересів у виборі професії, а також формуванню потреби й готовності до праці в умовах ринку. Вона реалізується через навчально-виховний процес, позаурочну й позашкільну роботу з учнями.

На думку Л. Суботіної, професійна орієнтація є державною системою науково-зумовленої підтримки й допомоги особистості у виборі нею найбільш адекватної професії.

Висновки. Отже, професійна орієнтація – це комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітківська О. І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О. І. Вітківська – К. : Науковий світ, 2001. – 92 с.
2. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха – К. : Наук. думка, 1988. – 142 с.
3. Закатнов Д. О. Технології активізації професійного самовизначення старшокласників / Д. О. Закатнов – Тернопіль : 2001. – 99 с. (Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету).